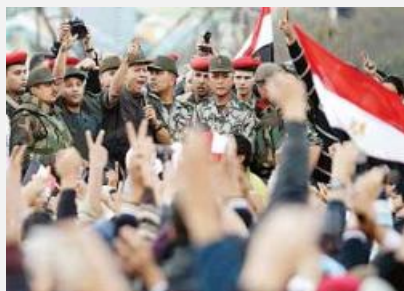

مصر در جستجوی هویت گم‌شده

پس از تظاهرات هفتگی مردم مصر به ویژه پس از نمازهای جمعه، اعتصاب معلمان، تحصن دانشجویان و تسخیر سفارت رژیم صهیونیستی، برای بسیاری باور این که فضای این روزهای مصر بسیار نامانوس و غمزده است، امری بسیار دشوار می‌نماید.

جام جم آنلاین: پس از تظاهرات هفتگی مردم مصر به ویژه پس از نمازهای جمعه، اعتصاب معلمان، تحصن دانشجویان و تسخیر سفارت رژیم صهیونیستی، برای بسیاری باور این که فضای این روزهای مصر بسیار نامانوس و غمزده است، امری بسیار دشوار می‌نماید. شاید یکی از دلایل این فضای سرد کنونی تابستان گرم، طولانی و پر تنش مصر باشد، اما خلأیت و انرژی مثبتی که ما از مردم مصر بین ماه‌های ژانویه و ژوئن سراغ داشتیم روبه تضعیف و کمرنگ شدن گذاشته است. به نظر آنچه ما این روزها در خیابان‌ها یا دانشگاه آمریکایی در قاهره شاهد و ناظریم تا حدودی تصنعی و از روی اجبار و به نوعی تلاش ساختگی برای انجام اقدامی است تا صرفاً بتوان خاطره 18 روز حضور مردم در میدان تحریر قاهره را در اذهان افکار عمومی زنده کرد. تظاهرات روزهای قبل نیز که با هدف پایان بخشیدن به قانون شرایط اضطراری سازماندهی شده بود با استقبال چندانی روبه‌رو نشد.

البته این فضای توأم با سکون به دلیل تسلط یک گروه بر سایر گروه‌ها نیست. تمام احزاب و گروه‌ها به نوعی درصدد پشت سر گذاشتن شرایط پیچیده کنونی هستند. گروه‌های لیبرال از به قدرت رسیدن اخوان المسلمین پس از انتخابات ماه نوامبر بسیار بیمناک هستند؛ گروه‌های انقلابی برای جذب مردمی که از شرایط این کشور بسیار سرخورده شده‌اند، ناتوان و البته ناامید هستند. در این میان اما اسلامگرایان از اعتماد به نفس بیشتری برخوردارند، هر چند با شرایط سیاسی جدید و بی‌سابقه‌ای مواجه شده‌اند. دولت عصام شریف مولفه‌ای مهم در عرصه سیاسی مصر نیست و به نظر می‌رسد شورای عالی نیروهای مسلح نیز به دلیل عدم آمادگی کافی نمی‌تواند نقش سیاسی خود را به درستی ایفا کند. این فضای بی‌روح و دلسردکننده، چرخشی حیرت‌انگیز از شعارهای مردم مصر در دوران انقلاب بود که دائم زیر لب می‌گفتند: «#171؛ هر اتفاقی که بیفتد، بدون شک بهتر از دوران رژیم مبارک خواهد بود.»

عوامل نومیدکننده

پرسشی که در شرایط کنونی مطرح می‌شود این است که آیا انقلاب به پایان راه خود رسیده است؟ می‌توان دست‌ها را به علامت تسلیم بالا برد و اعلام کرد که اقدام گروه‌های مخالف انقلاب در کنار واقعیت‌های اقتصادی، خود شیفتگی انقلابی و برخی اقدامات اشتباه، شکل‌گیری و معماری یک مصر جدید را با چالش مواجه کرده است، اما با این حال حتی با توجه به امیدهایی که به یاس تبدیل شده می‌توان اظهار کرد که به رغم تمامی شرایط نامطلوب کنونی هنوز هم بارقه‌هایی از امید وجود دارد و آن هم این نکته است که هم اکنون سیاست در مصر به سمت عادی شدن پیش می‌رود. در طول تاریخ مصر همواره مباحثات ملی فراوان و البته پر تنش پیرامون ماهیت سیاست در این کشور و جایگاه آن در نظام بین‌الملل در جریان بوده است، اما تمامی این مباحث همواره درون چارچوب‌های محدود یک نظام سیاسی خودکامه شکل می‌گرفت.

جمال عبدالناصر، انور سادات و حسنی مبارک همگی سیاست‌هایی را دنبال می‌کردند که از طریق آن بتوانند وفاداری بخش عمده‌ای از مردم مصر را برای حکومت خود جلب و تضمین کنند. به همین دلیل نیز ما شاهد رویکردهای مختلفی طی سال‌های گذشته از سوی نظام سیاسی مصر بوده‌ایم. پرچمداری جریان سوسیالیستی در جهان سوم، شریک راهبردی ایالات متحده در دوران جنگ سرد یا تبدیل شدن به بازار مورد علاقه ایالات متحده نمونه‌هایی از جهت‌گیری‌های حکومت‌های مصر طی این سال‌ها بوده که همگی به بهانه کسب قدرت، شکوفایی و صلح تدوین و اجرا شده‌اند.

با این حال، هیچ یک از سیاست‌های ادعایی این حکومت‌ها نتوانست شکاف میان واقعیت‌های موجود در جامعه مصر و تبلیغات روسای جمهور پیشین را پر کند. چه تعداد از مردم مصر شعار ثبات برای پیشرفت را که از سوی مبارک مطرح شده بود، به طور واقعی پذیرفته بودند؟ چه تعداد از آنها به خاطر اصلاحات نو لیبرالی مبارک، ثروتمندتر شدند یا از سطح آموزش و بهداشت بیشتری برخوردار شدند؟ بدون شک تعداد آنها خیلی زیاد نبوده است.

اما در فاصله نیم قرن گذشته کسانی که با جهت‌گیری‌های سوسیالیستی ناصر مخالفت می‌کردند، افرادی که با شک و تردید به سیاست‌های سادات در قبال ایالات متحده نگاه می‌کردند یا از اصلاحات اقتصادی مبارک به سختی انتقاد می‌کردند، همگی این اقدامات را به بهای از دست دادن جایگاه، موقعیت یا حتی جان خود انجام می‌دادند و تنها پس از شروع اعتراضات در 25 ژانویه بود که تظاهرکنندگان با صدای بلند اعلام کردند که دیگر از رژیم مبارک ترس و واهمه‌ای ندارند و خواستار سرنگونی آن هستند.

عوامل امیدوارکننده

در شرایط کنونی، به رغم مشکلات و پیچیدگی‌های موجود نظام سیاسی جدید، شهروندان مصري فرصت آن را یافته‌اند که درخصوص مسائل مرتبط با منافع ملی خود در فضایی آزاد و بدون محدودیت‌های حکومتی به گفت‌وگو و مباحثه بنشینند. ما شاهد رشد فزاینده روزنامه‌ها، مجلات و کانال‌های تلویزیونی هستیم که بخش عمده‌ای از مطالب آنها به صحبت پیرامون موضوعات مهم سیاسی روز اختصاص پیدا می‌کند. مذاکرات فشرده پیرامون لایحه حقوق بشر و مبانی و اصول قانون اساسی و رایزنی پیرامون لغو قانون اضطراری و بازگشت به وضعیت عادی همگی بیانگر شکل‌گیری تحولات مثبتی در عرصه سیاسی مصر است. به نظر می‌رسد اقدامات دانشجویان در دانشگاه آمریکایی قاهره و مطالبات بعضاً متناقض آنها گامی است در راستای زنده نگه داشتن فضای پرشور 10 ماه گذشته در این کشور.

به رغم اقدامات افراطی برخی گروه‌های انقلابی، اختلافات میان رسانه‌ها، برنامه‌های حزبی نامطلوب و اقدامات خودسرانه برخی سیاستمداران و ظهور ده‌ها ائتلاف و حزب سیاسی جدید، مباحثات پرشور ماه‌های گذشته همگی در شکل‌گیری مسیر آینده سیاسی مصر بسیار حیاتی بوده است. در حقیقت، موضوعات بنیادین مرتبط با هویت جامعه مصر در قیاس با برگزاری و نتایج انتخابات آتی پارلمان از اهمیت بیشتری برخوردار است.

در واقع، پاسخگویی به پرسش‌های موجود پیرامون هویت جدید مصر و اقناع افکار عمومی می‌تواند از انتخابات ماه نوامبر برای شهروندان مصري خوشایندتر باشد. اظهارنظرهای برخی کارشناسان در روزهای پرهیجان و پرتنش ژانویه و فوریه مبنی بر این‌که «؛مرحله سخت انقلاب مصر از فردای سقوط رژیم مبارك آغاز خواهد شد و فضای سیاسی مصر سیال و متغیر خواهد بود» امروز دیگر آزاردهنده نیست و کاملاً منطقی به نظر می‌رسد.

بی‌شک، پارلمان آتی تاثیر بسیار زیادی بر فضای سیاسی مصر خواهد داشت چرا که مسوول انتخاب يك کمیته 100 نفره برای تهیه پیش‌نویس قانون اساسی جدید خواهد بود. البته به نظر می‌رسد دو برداشت نادرست درخصوص فرآیند برگزاری انتخابات و تدوین قانون اساسی جدید وجود دارد. اول این‌که، پارلمان آینده مصر در يك خلأ نسبی و فارغ از مباحثات و منازعات موجود در عرصه سیاسی مصر شکل گیرد و دیگر آن که این کمیته 100 نفره ظرف چند ماه بتواند به يك سند قابل قبول دست پیدا کند. این نوع انتظارات به نوعی نادیده گرفتن بستر تاریخی و واقعیت‌های سیاسی امروز مصر است.

طولانی شدن فرآیند تدوین قانون اساسی یا پیرنگ شدن نقش اخوان‌المسلمین در این میان چندان خطرناک نیست، بلکه شتاب در تهیه مفاد قانون اساسی می‌تواند تصویری نادرست از جایگاه و نقش مصر در معادلات سیاسی نظام بین‌الملل ایجاد کند.

تمام سیاستمداران و فعالان و ناظران بیرونی و داخلی در اظهار نظرهای خود خواستار صبر و سعه صدر بیشتر مقامات مصري هستند، اما هیچ يك از آنها به این توصیه خود عمل نمی‌کنند. بدون تهیه و تدوین مجموعه‌ای از الگوهای کارآمد برای آینده ساختار سیاسی مصر، تمام احزاب، گروه‌ها و رهبران در عرصه سیاست آسیب پذیر خواهند بود و در صورت بروز بی‌ثباتی زمینه برای بازگشت به فضای دیکتاتوری پیشین فراهم خواهد شد.

وجود شرایط ناپایدار سیاسی و رقابت و تنش از ویژگی‌های اصلی دوره انتقال و گذار سیاسی است. هرچند پذیرش تغییرات پیش روی مردم مصر امری بسیار دشوار است، اما بی‌شک آنها با انقلاب خود مسیر و رویکرد درستی اتخاذ کرده‌اند.

مجله فارین پالسی / مترجم : علیرضا ثمودی